

Україні можна буде побудувати поміркований (консервативний) народний капіталізм, що відповідає глибинним сподіванням українських громадян. А без суттєвих політичних змін у вищих щаблях влади на докорінне розв'язання соціально-економічних проблем у нашій державі годі сподіватися.

Список використаних джерел:

1. Чухно А. Институционализм: теория, методология, значение. Экономика Украины № 9, 10, 2012.
2. Власюк В. Собственный путь трансформации // Зеркало недели, 2016, № 37 (283). С. 9.
3. Гриценко А. Манифест либерально-социалистического движения // Зеркало недели, 2016, № 9 (268). С. 1, 8.
4. Гриценко А. Украинское экономическое чудо или куда ведут реформы? // Зеркало недели, 2016, № 22 (268). С. 7.
5. Кораблик С. Офшорное истощение // Зеркало недели, 2016, № 17 (263). С. 5.
6. Ливанова Э. Украина: глубина неравенства // Зеркало недели, 2016, № 35 (281). С. 12.
7. Ланцов С.А. Политология. СПб.: Питер, 2011. – 544 с.
8. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002 роки) Навч. посібник. Київ: Либідь, 2004. 624 с.
9. Гай-Нижник П. Шведська соціально-економічна модель: історичний аспект суспільно-господарського досвіду // Економічний часопис – XXI. – 2007. – №11–12. – С. 14–16.
10. Бобков В.А., Браим И.Н. Политология Учебник для вузов. Минск: Интерпрессервис, 2003. 352 с.
11. Липсет С. М. Третьего пути не существует (Перспективы левых движений) . – Полис. Политические исследования. 1991. № 5. С. 15.
12. Политология: Учебное пособие / Под ред. А. С. Тургаева, А. Е. Хренова. – СПб.: Питер, 2005. – 560 е.
13. Антошкіна Л. І. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми / Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України / М.М. Якубовський (ред.). – К., 2005. – 410 с.
14. Гриньова В. Державне регулювання економіки: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 736с.
15. Социальная политика Швеции : Учебное пособие / сост. Андрес Мёллер. – Москва : Социальная защита, 1999. – 192 с.

Прокопенко І.Г.

студентка,

Бердянський державний педагогічний університет

ДОНЕЧЧИНА ТА ЛУГАНЩИНА ЗА СТАТИСТИЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ В II ПОЛ. XIX СТ. – НАПР. XX СТ. (ДЕМОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ)

Актуальність нашої теми зумовлена важливістю дослідження демографічних процесів для правильного функціонування кожної держави та стабільного розвитку суспільства. Адже завдяки їх аналізу коригується демографічна політика, планується розподіл трудових і природних ресурсів, покращується рівень медицини, освіти та науки країни.

Демографія тісно пов'язана з усіма сферами людського життя. Тому її статистичні результати мають велике значення для прогресу більшості наук, в тому числі і для історії. Зокрема, досліджуючи демографію певних регіонів можна не тільки визначити рівень життя тогочасного суспільства, а й скласти етнічну та конфесійну структури, прослідкувати вплив політики уряду на мешканців окремих територій та виявити їх реакцію на цю політику в певні проміжки часу. Вся ця інформація, у подальшому, дасть можливість коригувати власну державну стратегію України, що буде спрямована на задоволення національних інтересів населення та процвітання суспільства загалом.

Важливість дослідження історії регіону посилює наявність російсько-українського конфлікту на сучасних територіях Донеччини та Луганщини. Через гібридну війну, що у суспільстві сформувалася помилкова думка, що на Південному Сході країни проживають лише етнічні росіяни. Саме тому, аналіз матеріалів офіційних статистичних джерел щодо демографії Донецького та Луганського краю XIX – XX ст. допоможе зруйнувати міф про «російський Донбас».

Історію Луганщини та Донеччини XIX-XX ст. вивчало багато науковців. Деякі з них досліджували лише історичний аспект, інші – демографічний. При цьому, більшість істориків аналізували одну сферу життя тогочасного суспільства (медицину, освіту, культуру, конфесійні відносини, особливості землеволодіння, міграційні процеси та ін.). Демографи ж досліджували лише зміну в чисельності мешканців територій, глибоко не вдаючись у причини цієї пертурбації. До найбільш знакових істориків Донеччини та Луганщини XIX-XX ст. можна віднести О.М. Гладуна та Я.В. Бойко. До демографів – М.В. Птуха.

У своєму дослідженні ми використали широкий методичний комплекс: загальнонаукові, математичні, історичні, спеціальні та демографічні методи.

За часів існування Російської імперії, території сучасних Донеччини та Луганщини були розділені між декількома адміністративно-територіальними одиницями Російської імперії (Область Війська Донського, Харківська та Катеринославська губернії). Через особливості укладення Пам'ятних книжок демографічний аспект обох визначених нами регіонів не вдалося дослідити. Саме тому ми зосередились на аналізі лише частин території. У XIX ст. це Бахмутський, Слов'яносербський, Старобільський повіти та міста Слов'янськ і Маріуполь. У XX ст. це: до 1925 року – Артемівський, Старобільський, Луганський та Сталінський округи, з 1932 р. – Донецька область, а з 3 червня 1938 року – Сталінська (Донецька) та Ворошиловградська (Луганська) області.

Загалом, на демографічну та етнолінгвістичну структуру Луганщини та Донеччини XIX ст. впливала зовнішня та внутрішня політика уряду Російської імперії. Ще з кінця XVIII ст. визначена нами територія формувалася як поліетнічний та полірелігійний центр. Про це свідчить надання земель у вільне користування представникам різноманітних етносів для їх освоєння (грекам, вірменам, євреям, полякам, білорусам, німцям та іншим). При цьому уряд Російської імперії був зацікавлений у інвестиціях з-за кордону в промисловість Донеччини та Луганщини. Наприклад, англієць Джон Юз зіграв одну з вирішальних ролей в становленні краю як потужного промислового центру.

Через вищезначені фактори, з кожною новою хвилею переселенців чисельність населення збільшувалась, урізноманітнюючи її етнічний і конфесійний склад. При цьому засновувались нові поселення, будувались релігійні споруди, покращувалась інфраструктура міст. Поступово, села перетворювались на міста завдяки розвитку в торгівельно-економічному та промисловому плані.

Нажаль, через відсутність у пам'ятних книжках інформації про етнічний аспект, ми не змогли статистично прослідкувати динаміку етнічного складу населення. Але враховуючи дані першого загального перепису населення Російської імперії 1897 року, на території Луганщини та Донеччини нараховувалось в цей час більше 44 етносів. Найчисленнішими були українці, які становили 65,26% від всього населення територій. На другому місці опинились росіяни (28,28%). Дивлячись на таке відсоткове співвідношення між двома найчисельнішими етносами Луганщини та Донеччини станом на 1897 рік, ми можемо зробити висновок, що за часів існування Російської імперії досліджувана нами територія була переважно українською в етнічному плані.

Щодо ХХ ст., то за часи існування Радянського Союзу на визначених нами територіях спостерігались не тільки урбанізаційні процеси, а й занепад села (див. додаток А). Через інтенсивну індустріалізацію, покращення умов проживання в містах, збільшення промислового комплексу, а отже і наявності великої кількості робочих міст, більшість молоді переїжджало на постійне проживання до обласних центрів.

Додаток А

**Розподіл сільського та міського населення за часи Радянського Союзу
(з матеріалами всесоюзних переписів населення)**

Рік перепису	Чисельність мешканців міста	Чисельність мешканців села	Відсоток мешканців міста	Відсоток мешканців села
1929 р.	870 067 осіб	1 646 563 особи	34,57%	65,43%
1939 р.	3 630 824 особи	1 310 571 особа	73,48%	26,52%
1959 р.	5 600 000 осіб	1 114 000 осіб	83,41%	16,59%
1970 р.	6 546 480 осіб	1 096 065 осіб	85,66%	14,34%
1979 р.	6 955 911 осіб	6 955 911 осіб	87,53%	12,47%
1989 р.	7 288 079 осіб	907 050 осіб	88,93%	11,07%

Джерело: розробка автора

На чисельність мешканців Луганщини та Донеччини в період Радянського Союзу також впливала внутрішня і зовнішня політика уряду. А саме: Голодомор, Друга світова війна, репресії, «Червоний терор», справи над «дисидентами». Всі вищезначені фактори зумовлювали низький темп приросту населення.

Що стосується етнічно-лінгвістичної структури, то за часи існування Радянського Союзу на території сучасних Донецької та Луганської областей найчисельнішими етносами були: українці, росіяни, білоруси, німці, євреї, татари, поляки, молдавани та греки. На їх відсоткове співвідношення один з

одним впливали як природні демографічні процеси (народжуваність і смертність), так і штучні (депортації та репресії).

Загалом, протягом існування УРСР у Донеччині та Луганщині переважали українці. Їх відсоткова чисельність в регіоні станом на 1926 рік була вищою на 14,64% ніж у 1989 році [2, с. 14]. На таку майбутню динаміку вплинули такі явища як Голодомор, Друга світова війна, репресії та русифікація. Політика тогочасного уряду була спрямована на знищення самоідентичності українців не тільки Донеччини та Луганщини, а й сучасної України загалом.

Загалом, міф про «російський Донбас» має певне об'єктивне підґрунтя, адже станом на 1989 рік 43,87% його населення були росіянами [2, с. 14]. Але при оголошенні цієї статистики, російськими науковцями до уваги не береться той факт, що більшість з них – це не переселенці тогочасної Росії, і навіть не нащадки переселенців. Значна частина росіян Донбасу та Луганщини 1989 року – етнічні українці, що перестали вживати рідну мову через радянську політичну еліту.

Слід зазначити, що не дивлячись на таку велику етнічну строкатість досліджуваних нами регіонів, у 1991 році, під час Всеукраїнського загальнонаціонального референдуму 83,90% населення Донецької та 83,86% населення Луганської областей виявили згоду з проголошенням Акту незалежності України та автоматично стали громадянами новоутвореної держави [1].

Отже, від самого початку оформлення стійких демографічних процесів на територіях сучасних Луганщини та Донеччини – українці були чисельно переважаючим етносом. Через політику уряду Російської імперії у XIX ст. та панування більшовицького режиму у XX ст. досліджувані регіони ставали все більш етнічно строкатими. Не дивлячись на русифікацію, терори та геноцид, які були спрямовані на знищення самоідентифікації націй, українці продовжували займати перше місце за своєю чисельністю на вищезначених територіях.

Список використаних джерел:

1. Андросук О.В. Референдум першого грудня 1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Referendum>
2. Население СССР по данным всесоюзной переписи населения 1989 г. // Москва, 1990. – 48 с.
3. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. 1897 г. XLVI. Харьковская губерния [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003609
4. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. 1897 г. XIII. Екатеринославская губерния [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003604
5. Птуха М. В. Очерки по статистике населения // Москва, 1960. – 459 с.
6. Численность, состав и движение населения СССР // Москва, 1966. – 563 с.